

Maciej Trippner*

PROBLEMY DEMOGRAFICZNO-ZATRUDNIENIOWE ALGERII

Algieria jest coraz bardziej liczącym się partnerem w ogólnofrykańskim i ogólnoświatowym podziale pracy. Po uzyskaniu niepodległości w 1962 r. kraj ten wybrał drogę socjalistycznego rozwoju. Borykając się z wieloma trudnościami, typowymi dla państw trzeciego świata, dokonał gruntownych zmian w sposobach kierowania sferą stosunków społeczno-ekonomicznych, starając się stworzyć trwałe podstawy, ułatwiające osiąganie stawianych celów. Mając możliwość przedstawienia bliżej niektórych problemów pozostających w orbicie zainteresowania ekonomisty, chciałbym skupić uwagę na najbardziej charakterystycznych i ważnych kwestiach rozwojowych. Spośród wielu możliwości w tym zakresie, proponuję zająć się nieco dokładniej problemami demograficzno-zatrudnieniowymi. Jak się wydaje, wykazują one w krajach trzeciego świata wiele cech wspólnych. Czynniki ludzkie jest tam jednym z najbardziej liczących się elementów w pomnażaniu wielkości i wartości tworzonego dochodu narodowego, z drugiej strony stać się może barierą na drodze dalszego rozwoju. Z powyższego stwierdzenia wynika dwiistość jego miejsca w procesie rozwoju.

Wysokie współczynniki przyrostu naturalnego w Algierii pozwalają optymistycznie patrzeć na problem zasobności rezerw siły roboczej, a w konsekwencji ich angażowania w różnych dziedzinach gospodarczych. Optymizm ten ma jednak niejednokrotnie pozorny charakter. W działaniach praktycznych oznacza bowiem konieczność tworzenia stale powiększającym się zasobom siły roboczej miejsc pracy, po uprzednim wyposażeniu ich w odpowiadający poziom i rodzaj kwalifikacji. Nie są to

* Dr, adiunkt w Katedrze Planowania i Polityki Ekonomicznej UŁ.

eprawy proste. Na drodze ich regulowania pojawiają się liczne przeszkody, których pokonanie, jak się wydaje, winno w przyszłości doprowadzić do osiągnięcia modelu pełnego zatrudnienia, a w kolejności dalszej (bliżej nie określonej w planach gospodarczych) stworzyć warunki, w których zatrudnienie pełne będzie również i racjonalne.

Należy w związku z tym wyrazić opinię, iż jedną z najbardziej charakterystycznych cech, pod której wpływem pozostaje gospodarka Algierii jest silna presja czynnika demograficznego na rynek pracy. Stąd wynika cały szereg problemów typu społecznego i ekonomicznego, których rozwiązanie jest niezbędne.

W tab. 1 przedstawiono podstawowe informacje dotyczące ruchu naturalnego ludności.

T a b e l a 1

Ruch naturalny ludności Algierii w latach 1901-1981
(w ‰)

Lata	Współczynniki		
	urodzeń	zgonów	przyrostu naturalnego
1901-1905	37,8	32,8	5,0
1936-1940	42,1	25,1	17,0
1956-1960	45,6	28,0	17,0
1961-1965	48,5	14,6	33,9
1966-1968	47,8	14,9	38,9
1969-1970	50,1	16,7	33,4
1971-1975	47,3	15,9	31,4
1977	46,0	14,4	31,6
1978	43,7	12,8	30,9
1979	44,0	12,7	31,3
1981	43,9	11,8	32,1

Ź r ó d ł o: *Annuaire Statistiques de l'Algérie 1981*, Alger 1981, s. 38; *L'Algérie en quelques chiffres*, édition Direction Generale des Statistiques, Alger 1982, s. 4.

Zaprezentowany w tab. 1 obraz kształtowania się interesujących nas zjawisk (w długim okresie), pozwala wskazać na trzy najbardziej typowe ich cechy:

- utrzymywanie się na bardzo wysokim poziomie współczynników urodzeń,
- znaczny poziom stopy zgonów do 1960 r.,
- gwałtowne zwiększanie się współczynników przyrostu naturalnego po 1960 r.

Trudno o formułowanie z powyższego zbyt daleko idących wniosków. Chcę ekójazzyć jedynie fakt spadku współczynników zgonów z uzyskaniem przez ten kraj niepodległości w rezultacie podpisania z rządem francuskim układów w Evian w 1962 r.

Mówiąc o wysokim przyroście naturalnym w Algierii należy dokonać porównań, przedstawiając współczynniki przyrostu naturalnego dla niektórych kontynentów. Według informacji Organizacji Narodów Zjednoczonych¹ w latach 1975-1980 osiągnęły one poziom dla: Afryki 28,9%, Ameryki łacińskiej 27,0%, Azji Południowej 24,8%, Europy 3,9%. Dominacja Algierii w tej mierze staje się bardzo widoczna. W ślad za wysokimi miarami przyrostu naturalnego, podąża wydłużenie się nadziei wyrażającej dalsze prawdopodobieństwo przeciętnego trwania życia, w zależności od roku urodzenia (*Espérance de vie a la naissance*). Blizszych danych na ten temat dostarcza tab. 2.

T a b e l a 2

Dalsze prawdopodobieństwo trwania życia
w zależności od roku urodzenia

Rok	Razem	Mężczyźni	Kobiety
1970	53,4	52,8	53,6
1978	57,0	55,8	58,1
1979	56,8	55,5	58,2
1980	57,4	55,9	58,8

Ź r ó d ł o: L'Algérie en..., s. 5.

Pomiędzy 1970 i 1980 r. dla osób urodzonych w tym okresie, wzrosły szanse dożycia późniejszego wieku. W grupie mężczyzn przeciętne dalsze trwanie życia wydłuży się prawdopodobnie o 3,1 roku, w grupie kobiet o 5,2 roku. Jest to niewątpliwie symptom wzrostu opiekuńczych funkcji państwa, szczególnie w zakre-

¹ World Population Situation 1980-UN-ST(ESA)SER.A.AZ.

się rozbudowy bazy leczniczej i aktywizowania różnorodnych form opieki zdrowotnej.

Wysoka stopa urodzeń, spadek współczynników zgonów, stałe wydłużanie się przeciętnego trwania życia, to podstawowe czynniki prowadzące w konsekwencji do wyraźnie zauważalnego przyrostu ludności ogółem, a zwłaszcza wzrostu grup osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Według danych z wyżej cytowanych źródeł, jak również informacji zawartych w planie 5-letnim 1980-1984², zmiany w liczbie ludności przedstawiać się będą następująco (tab. 3).

T a b e l a 3

Zmiany w liczbie ludności Algierii w latach 1978-1990
(w tys.)

Ludność	1978	1979	1980	1981	1984	1990	Przyrost 1978- -1990
Liczba ludności ogółem	18 376	19 480	19 865	20 015	22 980	27 600	9 224
w tym: na emigracji	890	980	990	1 000	31 080	1 200	210
1978 = 100							
Ludność ogółem	-	106,0	108,1	108,9	125,0	141,7	-
Ludność na emigracji	-	110,0	111,1	102,0	113,0	134,8	-

Ź r ó d ł o: Rapport du plan quinquennal 1980-1984, [ed. Ministère de Planification et de l'aménagement du territoire], Alger 1980, s. 48 i 52.

Nie dysponuję wyczerpującymi danymi, które wskazywałyby na przekształcenia w strukturze ludności według wieku. To z kolei pozwoliłoby przyjrzeć się bliżej zmianom tej struktury,

² Rapport du plan quinquennal 1980-1984 [ed. Ministère de Planification et de l'aménagement du territoire], Alger 1978.

biorąc za kryterium wiek: przedprodukcyjny, produkcyjny i poprodukcyjny. Można to uczynić dla lat 1980 i 1981, informując równocześnie, że według danych ze Spisu Powszechnego z 1977 r.³ 40% ludności osiągnęło wiek do 14 lat a 5% przekroczyło 65 lat.

Wskaźniki struktury zawarte w tab. 4 potwierdzają wyrażoną opinię o obfitości zasobów siły roboczej. Upoważniają również do ekonstatowania faktu, że społeczeństwo algierskie jest młode, o czym świadczy dominacja wyliczonych miar w grupie wieku 0-18 lat.

T a b e l a 4

Struktura ludności według wieku i płci

Grupa wieku	1980			1981		
	razem	kobiety	mężczyźni	razem	kobiety	mężczyźni
0-18	55,9	55,9	59,5	57,4	55,9	58,9
19-59	37,5	37,8	35,2	36,2	37,9	35,8
59+	6,6	6,3	5,3	5,8	6,2	5,3

Ź r ó d ł o: Obliczenia własne na podstawie L'Algérie en... s. 3.

Według informacji uzyskanych w Ministerstwie Planowania i Zagospodarowania Terytorialnego (Ministere de la Planification et de l'Amenagement du Territoire), w świetle pierwszych szacunków prognoz rozwoju demograficznego ludności, proces odmładzania się społeczeństwa trwać będzie przynajmniej do 1995 r. Rodzi to konieczność dynamicznego aktywizowania całej wiązki celów społecznych, a w szczególności zapewnienia wszystkim osobom do 18 roku życia możliwości uzyskania wykształcenia. Trudno przewidzieć, w którym momencie skolaryzacja mieć będzie powszechny charakter, przynajmniej w zakresie kształcenia podstawowego. Ogrom zadań, który stoi przed państwem w tym zakresie wymaga w pierwszej kolejności zlikwidowania analfabetyzmu. W 1980 r. analfabeci li-

³ Resultats du 2ème Recensement général de la population et de l'habitat en 1977 [ed. Direction Générale des Statistiques, dans Ministère de la planification et L'aménagement du Territoire], Alger 1977.

czący 10 i więcej lat stanowili jeszcze 58,7% ogółu społeczeństwa (mężczyźni 46,3%, kobiety 72,2%).

Ranga zagadnienia wzrasta, jeśli przyjrzeć się bliżej temu problemowi w przekrojach terytorialnych, to znaczy wilejatach - będących odpowiednikami polskich województw. Skala rozpiętości wyliczonego miernika kształtowała się na poziomie 43-93% dla mężczyzn i 24-89% dla kobiet. W 1980 r. odsetek uczących się chłopców w wieku 6-14 lat wyniósł 81%, dziewcząt 60%, a w przekrojach wojewódzkich wahał się odpowiednio w granicach 64-93% i 24-89%.

Mimo że zaprezentowane miary winny nadać priorytet zadaniom rozszerzenia funkcji szkolnictwa i w dalszej kolejności jego powzechności, z założeń planu 5-letniego na lata 1980-1984, wynikają inne, kto wie czy nie ważniejsze cele. Idzie o zapewnienie społeczeństwu algierskiemu - chociaż w zakresie podstawowym - opieki lekarskiej. Dotyczy to zwłaszcza kobiet z małymi dziećmi i młodzieży, szczególnie na obszarach niezurbanizowanych⁴.

Naszkicowany obraz skłania do wyrażenia opinii, iż eksplozja demograficzna idzie w parze z niewspółmiernie rozwiniętymi funkcjami systemu szkolnictwa. Konsekwencją tego jest stale rosnąca mnogość zasobów siły roboczej o niewysokich lub żadnych kwalifikacjach. Chociaż liczba ludności uczącej się w wieku 6-14 lat wzrosła z 4700 tys. osób w 1979 r. do 6500 tys. w 1990 r., to luka w poziomie wykształcenia określona różnicą w liczebności osób objętych systemem szkolnictwa i nie uczących się nie będzie wykazywać w najbliższym czasie tendencji malejących.

Przed państwem stają zatem do rozwiązania poważne zadania tak typu społecznego, jak i ekonomicznego. Pośród nich zwrócić należy uwagę na problemy zatrudnieniowe.

Jak zauważyłem wcześniej, pełne zagospodarowanie zasobów siły roboczej tworzy podstawy do ich włączenia i uaktywnienia się w tworzeniu dochodu narodowego. Z drugiej strony z możliwością uzyskania pracy wiąże się szansa osiągnięcia całej wiązki celów społecznych, które w wyniku zatrudnienia i poprzez nie

⁴ W 1980 r. na jednego lekarza przypadało 3022 mieszkańców, na lekarza dentystę 15 532, farmaceutę 23 619 mieszkańców.

mogą być realizowane. Niemalą rolę w tej mierze należy przypisać państwu, którego socjalistyczny charakter aktywizować winien zwłaszcza jego społeczne funkcje. Do takich zaliczyć trzeba wysiłki mające na celu likwidowanie bezrobocia.

Według informacji uzyskanych ze spisów powszechnych dla lat 1966-1977, stopa bezrobocia liczona stosunkiem liczby realnych zasobów siły roboczej, do poszukujących pracy kształtowała się odpowiednio na poziomie 36 i 23%⁵ i była znacznie zróżnicowana w przekrojach przestrzennych. Pomimo jej wyraźnego spadku w okresie międzyspisowym, problem bezrobocia nie został rozwiązany. Plan na lata 1980-1984 zakłada dalsze obniżenie stopy bezrobocia do poziomu nieco powyżej 20%, na co wpływ zasadniczy mieć będzie założony średnioroczny przyrost ludności czynnej zawodowo o 4,8%.

Algieria jest państwem, w którym występują właściwie wszystkie znane klasyczne (obok koniunkturalnego) formy bezrobocia. Należałoby zatem spojrzeć na obniżający się poziom mierników bezrobocia z pewnym dystansem, tzn. domniemywać, że są one poważnie zaniżone. Chodzi o to, że nie ma - jak dotychczas - wypracowanych miar precyzyjnie oddających skalę badanego zjawiska. Poza nawiasem statystyki znajdują się znaczne grupy ludności pracujące dorywczo lub sezonowo w sektorze prywatnym, w dalszym ciągu mocno rozwiniętym. Dotyczy to zwłaszcza młodzieży znajdującej czasowe zatrudnienie w usługach, jak również ludności związanej z gospodarką rolną. Jak się wydaje podział zatrudnionych według ich stosunku do pracy stwarza niezbyt precyzyjne możliwości interpretacji w zakresie określenia poziomu bezrobocia. Przekonuje o tym poniższe zestawienie wskazujące na strukturę zatrudnionych według ich stosunku do pracy. Dla roku 1980 wskaźniki struktury przedstawiały się następująco (w %)⁶:

współpracujący (cooperateurs)	- 3,2
urzędnicy (employeurs)	- 0,5
niezależni (independantes)	- 20,6
pracownicy stale wynagradzani (salaire permenents)	- 61,7

⁵ Resultats du 1er et du 2ème Recensement général de la population et de l'habitat en 1967 et en 1977. Publications de la Direction Generale des Statistiques, Alger 1967 i 1977.

⁶ Annuaire Statistique de l'Algérie 1981, Alger 1981.

pracownicy sezonowi (salaire saisonnairs)	- 10,5
uczniowie (apprentis)	- 2,7
inni (d'autres)	- 0,8
razem (toute)	- 100,0

Należy podkreślić, że zjawisko bezrobocia, mając powszechny charakter, w pierwszym rzędzie dotyczy kobiet. Silnie zakorzenione tradycje rodzinne - zwłaszcza na wsi - w dalszym ciągu znacznie zawężają możliwości uzyskiwania przez kobiety wykształcenia, nawet w zakresie podstawowym.

Kobiety są związane z gospodarstwem domowym - jego prowadzenie, jak również obowiązek wychowywania dzieci⁷, zawężają ramy ich aktywizacji zawodowej. Do rozwiązania problemów, które pojawiają się w związku z tym potrzeba (co jest mocno wyartykułowane w planie na lata 1980-1984) w pierwszej kolejności ograniczania liczby urodzeń, podnoszenia poziomu wykształcenia kobiet i w dalszej przyszłości zwiększenia ich aktywności zawodowej. Tworzone w tym celu programy centralne nie zakładają w bliższym czasie pełnego rozwiązania tych problemów.

Jest to niewątpliwie realistyczne spojrzenie Centrum, jako że realizacja tych programów wymaga przełamania wielu nawyków i tradycji. Wiąże się to z wdrożeniem programu emancypacji kobiet, umiejętności pogodzenia ich miejsca we współczesnym rozwoju społeczno-gospodarczym, z tym co nakazuje religia. Jest to niejednokrotnie niewłaściwie interpretowane w wielu środowiskach, zwłaszcza w rodzinach, w których kobiecie świadomie zamyka się drogi awansu społecznego i zawodowego.

Tabela 5, w której wskazano na poziom zatrudnienia kobiet na tle zatrudnienia ogółem, ilustruje dodatkowo omawiany problem.

W 1981 r. kobiety stanowiły 5,9% ogółu zatrudnionych w sektorze uspołecznionym. Jak się wydaje proporcji tych nie zmieni (in plus) uwzględnienie ogółu ludności czynnej zawodowo, to jest wliczenie do niej osób pracujących w sektorze prywatnym, w którym było zatrudnionych 670 tys. osób. Z dostępnych źródeł statystycznych trudno wnioskować jaką liczbę w tej grupie stanowiły kobiety. Przeprowadzone szacunki pozwalają jedynie w przybli-

⁷ Średnia liczba dzieci urodzonych w 1980 r. przypadająca na jedną kobietę w wieku rozrodczym wynosiła 6,96.

T a b e l e 5

Zatrudnieni w sektorze uspołecznionym według branż (1981)

Branże	Zatrudnienie ogółem				Zatrudnienie kobiet		
	w tys.	w odsetkach			razem 138,2	mie- sta 115,2	wieś w tys. 23,0
		razem	mie- sta	wieś			
					w odsetkach		
Ogółem	2 336,9	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Rołnictwo	692,1	29,6	5,9	52,2	5,6	1,6	25,6
Przemysł przetwórczy	302,6	12,9	19,6	7,1	14,6	16,1	9,7
Przemysł gazowo-naftowy	48,5	2,1	2,5	1,7	1,1	1,2	0,5
Inne rodzaje działalności przemysłowej	50,9	2,2	2,6	1,8	2,0	1,9	0,2
Budownictwo i prace publiczne	345,8	14,8	13,6	15,8	2,1	2,1	1,6
Transport i komunikacja	132,4	5,6	8,0	3,7	3,3	3,7	1,2
Administracja i usługi publiczne	397,0	17,0	25,0	10,0	57,7	57,7	53,0
Inne usługi	100,9	4,3	6,8	2,2	10,3	12,0	6,4
Handel	183,6	7,8	11,7	4,5	3,3	3,7	1,8
Inne	831,0	7,7	4,3	1,0	-	-	-

Ź r ó d ł o: Zestawienie własne na podstawie Annuaire Statistique de l'Algérie...

zeniu określić ich udział w sektorze prywatnym na poziomie 6% (w miastach 10,7%, na wsi 1,8%).

Niewysoki poziom zatrudnienia kobiet w gospodarce narodowej to jedna z podstawowych cech charakterystycznych rynku pracy krajów rozwijających się, a w szczególności państw arabskich. Stopa wzrostu aktywności zawodowej kobiet⁸ w Algierii w okresie międzypisowym uległa niewielkiemu zwiększeniu z 1,8% w 1967 r.

⁸ Stopa wzrostu aktywności zawodowej = $\frac{\text{ludność aktywna}}{\text{ludność ogółem}}$ w %.

do 2,5% w 1977 i była znacznie niższa aniżeli w przypadku mężczyzn. W 1977 r. obraz tego zjawiska kształtował się w sposób przedstawiony w tab. 6.

T a b e l a 6

Stopa aktywności zawodowej

Wyszczególnienie	Miasto	Wieś	Razem
Mężczyźni	36,7	34,5	35,0
Kobiety	5,9	1,1	2,5

Ź r ó d ł o: Recensement général de la population et de l'habitat en 1977.

Informacje zawarte w tab. 6 wskazują pośrednio na te obszary, które charakteryzują się największymi trudnościami w asymilacji nakreślonego programu przebudowy struktur społeczno-ekonomicznych państwa, a zwłaszcza pełnego wyzwolenia się ludzi zdolnych do pracy, przez przełamywanie tradycyjnych stereotypów i barier ukształtowanych na przestrzeni wielu setek lat.

Środowisko wiejskie jest najmniej podatne do wychodzenia na przeciw dokonującemu się postępowi. Wskazuje na to niska stopa aktywności zawodowej kobiet na wsi (1,1%). Jest ona nieco wyższa w przypadku stref zurbanizowanych (bez wliczania w nie aglomeracji) - 3,6% i najwyższa w aglomeracjach - 5,9%⁹.

Również sporo refleksji wzbudza bliższe przyjrzenie się udziałowi kobiet i mężczyzn w ogólnym zatrudnieniu według stref (miejskich, zurbanizowanych wraz z aglomeracjami i aglomeracji). Wyliczone miary kształtowały się odpowiednio dla mężczyzn i kobiet na poziomie 98,2% i 1,8%, 89,3% i 10,7%, 86,5% i 13,5%.

Potwierdza się przypuszczenie, że środowisko wiejskie musi stać się w pierwszej kolejności obciążeniem, na którym zintensyfikowane zostaną wysiłki państwa w celu tworzenia podstaw dla zmian w jego krajobrazie społeczno-ekonomicznym.

⁹ Zob. "Revue algerien des sciences juridiques, économiques et politiques" 1981, nr 1, t. XVIII, [ed. L'institut de Droit et des Sciences Administratives, Université d'Alger], s. 101.

Być może wysokie wydatki na inwestycje społeczne, sięgające 32% w planie na lata 1981-1984¹⁰, pozwolą choć częściowo stworzyć podatny grunt dla przełamywania w przyszłości wielu barier, hamujących wyzwalanie się nowoczesnych postaw, nawyków, sposobów myślenia - krótko mówiąc przełamywania dotychczasowej mentalności ludzi żyjących na wsi. Jest to jeden z zasadniczych dyalematów rozwojowych Algierii.

Szeroko rozumiane przekształcenia stosunków społeczno-gospodarczych w środowisku wiejskim winny iść w parze z wysiłkami na rzecz unowocześnienia produkcji w tym dziale. Problem zagospodarowania terenów rolniczych jawi się z całą ostrością, zważywszy konieczność wytwarzania przez rolnictwo coraz więcej żywności, wchłanianej głównie przez stale powiększający się rynek odbiorców krajowych.

Spośród 2381,7 tys. km² tylko niewielki ich procent państwo przeznaczyć może na rozwijanie kultur rolnych. Żyzne ziemie rozciągają się na północy kraju i wraz z przylegającymi do nich terenami stepowymi zajmują obszar 381 tys. km². Pozostała część kraju, (przeszło 2 mln km²), to obszary pustynne i półpustynne, nie nadające się w bliżej nieokreślonej przyszłości pod uprawy. Pozostawiając problemy rozwoju produkcji rolniczej, zatrzymam się nieco nad strukturą władania ziemią.

T a b e l a 7

Ziemia wykorzystywana w rolnictwie według form własności
w latach 1978-1979

Sektory	Północ		Południe		Razem	
	w tys. ha	w %	w tys. ha	w %	w tys. ha	w %
Państwowy	1 022,9	13,9	13,1	9,5	1 036,0	13,8
Spółdzielczy	2 045,3	27,8	0,4	0,3	2 045,7	27,3
Prywatny	4 290,4	58,3	124,2	90,2	4 414,5	58,9
Ogółem	7 358,6	100,0	137,7	100,0	7 496,2	100,0

Ź r ó d ł o: L'Algérie en quelques chiffres 1980, s. 10.

¹⁰ Dla porównania przemysł 23,0%, transport 8%, rolnictwo 12,0%.

W dziele tym użytki rolne są organizacyjnie podporządkowane trzem sektorom: państwowemu, spółdzielczemu i prywatnemu.

Jak wynika z wyżej zaprezentowanego materiału, sektor prywatny dominuje zdecydowanie z uwagi na wielkość obszarów wykorzystywanych rolniczo. Mimo to ucykowany w nim poziom wydajności produkcji, pozostaje w dysproporcji do wydajności sektora państwowego i spółdzielczego. Dysproporcja ta ulega rzecz jasna zróżnicowaniu w zależności od upraw różnego rodzaju kultur.

Trudno jest oszacować liczbę czynnych zawodowo w tym sektorze. Mogę jedynie powołać się na informacje uzyskane z różnorodnych instytucji, zgodne co do tego, że poziom zatrudnienia jest tu niewspółmiernie wysoki.

Większość nadwyżek siły roboczej wiąże się z różnymi formami pracy, często mało opłacanej i sporadycznej, z sektorem prywatnym. To z kolei pozwala domniemywać - z uwagi na tradycyjne stosunki produkcji, które tam panują - że hamulcem na drodze rozwoju szeroko rozumianej nowoczesności w życiu społeczno-gospodarczym Algierii jest fakt związania znacznych i nie w pełni wykorzystywanych nadwyżek wolnych rąk do pracy przez sektor prywatny.

Jestem zdania, że związanie to wykracza daleko poza formalny (taki, a nie inny) stosunek pracy, ale rzutuje również na sposób wychowania człowieka. Z dostępnych źródeł nie wynika, kiedy struktura władania ziemią ulegnie zmianie, co stanowiłoby podstawę dla przeprowadzenia przez Centrum gruntowniejszych reform i stworzyłoby możliwość zmiany warunków życia i wychowania człowieka.

Na zakończenie wspomnę o niektórych problemach rozwoju w ujęciu przestrzennym. Zagadnienie wydaje się ważne, ponieważ warunki geograficzno-przyrodnicze wywierają niebagatelny wpływ na dywersyfikację poziomu życia.

Algieria w rezultacie reformy administracyjnej z 2 lipca 1974 r. podzielona została na 31 województw (wilayate), 160 powiatów (dairate) i 704 gminy (communes).

Granice administracyjne zdelimitowano głównie z uwagi na dwa elementy: zasięg oddziaływania centrów i aglomeracji miejskich oraz czynniki naturalne, tzn. wspomniane wyżej warunki geograficzno-przyrodniczo-klimatyczne.

Powstałe w ten sposób jednostki administracyjne są krańcowo

zróżnicowane jeśli chodzi o liczbę zatrudnionych, wielkość produkcji, stopień zurbanizowania, nasycenie w trwałe środki produkcyjne, wyposażenie w urządzenia infrastruktury społecznej i ekonomicznej.

Strefa północna kraju rozciąga się równolegle do wybrzeża Morza Śródziemnego na głębokość ok. 300-350 km. Jest ona miejscem koncentracji ludności, jak i działalności przemysłowo-rolniczej (poza miejscami wydobycia gazu ziemnego i ropy naftowej na Saharze). Koncentracja ta ulegać będzie dalszemu intensyfikowaniu w rezultacie migracji ludności wiejskiej do miast lub ich obrzeży (w liczbie ok. 170 tys. osób rocznie). Przewiduje się zatem, że w 2000 r. przeszło 70% ludności zajmować będzie nie więcej niż 1% powierzchni kraju.

Przed państwem stają zatem do rozwiązania dalsze trudne problemy ukierunkowania żywiłowo rozwijającej się migracji, zapewnienia pracy nowoprzybywającym, a w pierwszym rzędzie stworzenia im odpowiednich warunków mieszkaniowych.

Zróżnicowanie przestrzenne Algierii wygodnie można prześledzić, biorąc pod uwagę podział kraju na 6 makroregionów¹¹: 1 - Constantinu, 2 - Algeru, 3 - Oranu, 4 - Batny, 5 - Stepowego, 6 - Sahary.

Wybrane mierniki zawarte w tab. 8, wskazują na znaczne dysproporcje rozwojowe w ujęciu przestrzennym. Prognozy do 2000 r. nie zakładają ich wyrównywania. Byłoby to zresztą niemożliwe, z uwagi na obiektywnie istniejące bariery, tworzone przez warunki przyrodniczo-geograficzne. Ich przełamanie przewidywane jest po 2000 r.

Rekapitulując przedstawione rozważania trzeba podkreślić, iż poszukiwanie dróg dla rozwiązania problemów zatrudnieniowych Algierii winno dokonywać się poprzez uaktywnienie polityki społeczno-gospodarczej państwa nakierowanej na:

- obniżenie stopy przyrostu naturalnego,
- likwidację analfabetyzmu,
- zagospodarowanie wolnych zasobów siły roboczej, w tym pełniejszego aktywizowania społeczno-zawodowego kobiet,

¹¹ Zob. A. Benhadjoudja, Problèmes de la région et de la régionalisation économique et de l'intégration nationale, Alger 1980.

T a b e l a 8

Niektóre wskaźniki rozwoju według makroregionów

Makro- regio- ny	Ludność w mln		Stopa ur- banizacji w %		Gęstość za- ludnienia na 1 km ²		Stopa ekty- wizacji za- wodowej 1978		% wypo- sażenia miesz- kań w sieć e- lektry- czną 1978
	1978	2000	1978	2000	1978	2000	ogó- łem	ko- biety	
1	6,1	14,6	67,3	75,0	220	800	21	4	73,2
2	1,6	3,0	31,6	58,4	143	970	18	2	38,8
3	3,8	6,3	10,8	30,2	77	116	17	1,5	27,3
4	2,3	4,2	39,0	63,1	56	123	18	1,7	36,7
5	1,7	4,5	25,2	51,7	10	17	18	1,6	41,5
6	1,3	3,2	39,2	84,6	0,6	1,4	19	1,6	49,1

Źródło: A. Benhadjoudja, Problèmes de la région et de la régionalisation, économiques et de l'intégration nationale, Alger 1980, s. 47.

- przełamywanie tradycyjnych reguł i norm postępowania w życiu na wsi, hamujących wzrost wykorzystania efektywności siły roboczej związanej z rolnictwem,

- łagodzenie dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym w ujęciu przestrzennym.

Maciej Trippner

DEMOGRAPHIC-EMPLOYMENT PROBLEMS OF ALGERIA

The main attention in the article is focussed on analysis of basic demographic-employment problems faced by Algeria. A very rapid growth in the number of population being, on the one hand, a factor of development, produces, on the other hand, numerous problems for the state connected with education of population and next its professional activation.

An insignificant share of professionally active women makes it necessary to effect changes in mentality of the society, and especially to change social relations in rural areas among others through eradication of illiteracy and elimination of differences in the level of the country's spatial development.